ROSTA.

KRITIKAI DOLGOZATOK ÉS VÁZLATOK.

(RÉDEY TIVADAR KÖNYVE.)

A kritikus, amíg másokról ítélkezik, önmagáról is vall. Idegen lelkeket fölfejtve akarva-akaratlanul a magáét is megmutatja. Már a mód, ahogy közelít feléjük, jellemző reá, ítéletei, még a leghűvösebbek és legabsztraktabbak is, temperamentumának a sajátságaira árulkodnak. És mennyi szemérmes lira van a kedvenc témához vagy személyhez vagy elvhez, rögeszméhez, ha tetszik, visszalopózásban, a kritikusi munkakörben a folytonos alkalomvárásban, hogy a „lényegről" beszélhessen... Amíg kötelességét teljesítve engedelmesen referál a szürkén szaporodó könyvekről vagy darabokról, izgatottan fürkészi a ritka értékest, amelyben egyszerre talál eszményre és önmagára.

Ezért fontos a kritikusra is, mint minden emberre, kit érez magához közelállónak. A lelki rokonság tudata segíti önmagunk szándékainak a tisztázását. A megtalált ideál egyben kötelez, nem külső, nyers befolyásolás értelmében, hanem valahogy belső összehangoltság, titkos cinkosság, idegenektől nem zavart egymástértés formájában. Senkivel sem lehetek olyan meghitt viszonyban, mint akit a munkáin keresztül szereztem meg barátomnak. A halottak így nagyon élők. Rédey Tivadar bizonyára úgy érzi, hogy minden leírt soráért felelősséggel tartozik Gyulai Pál meggyőződésének és Péterfy Jenő ízlésének.

A szépségkeresés mindenesetre a legjellemzőbb vonása Rédey kritikusi természetének is. Van, akit az irodalomban az elvek vajúdása érdekel, vagy az alkotólelkek sokfélesége, vagy egy-egy munka tartalmi gazdagsága; Rédey szemét elsősorban a formai eredmények fogják meg. Ez az érzéke teszi őt egyik legmegértőbb verselemzőnkké. A kötet darabjai közül a szabadvers Kosztolányi jában a régi raffináltan változatos formaművész kihüvelyezése, Babits újabb verseiben a befutott pálya fordulóinak megláttatása finom példái a készségének.

Nagyon szerencsések a színészi alakításról szóló elemzései. (V. ö. a kötet két szép tanulmányát Odry Árpád Hamlet-, illetőleg Othelló-szerepéről.) A legillanóbb formát, a mimikát és gesztust rögzíti finom megfigyeléseivel, a lélek kibontakozását keresve a mozdulatok felépítésében, a színésztől elvárja és a teremtő nagyságban köztük örömmel mutatja meg a legapróbb játékrészletnek a játék egészébe harmónikusan beillesztését. Stilusegységet keres és ezen belül a realista előadást éppenúgy értékelni tudja, mint a maga helyén a patetikus szavalómodort.

Csak a Moissi-zsánerű affektációt nem bírja, mint ahogy a mesterkéltséget az irodalom egész területén is hibának érzi, Moissi-ben egyetérthetünk, a mesterkéltség irodalmi szerepe felett elvi vitába bocsátkozhatnánk vele, de ez az idegenkedés végül is természetének állásfoglalása és így tulajdonképen nem vitatható. Ízlésének természetes *konzervativizmusa* ítéltet el minden túlzást, de ez teszi őt egyúttal érzékennyé és megértővé az értékes új eredményekkel szemben. Mert az igazi konzervativizmus nem merül ki az egyszer elértnek csökönyös őrzésében, még kevésbbé a középszerűségek dédelgetésében, hanem a hagyomány korszerű kiegészítését, a formában újítók, de lényegben folytatók felismerését tartja céljának. Csak aki hagyományokból nő ki, tudja igazán méltá-

nyolni a nyereséget. A színvonal fenntartása a fontos, nem a jelzőtábláké. Rédey, aki Gyulai irodalomszemléletén nevelődött, diszkrét, de meleg és kitartó hódolattal köszönti a célba futó új értékeket.

(Budapest.) *Halász Gábor.*

VISZONTVÁLASZ KASTNER JENŐNEK.

Kastner kollégám, minden bizonnyal rossz kedvében jutott arra az elhatározásra, hogy a *Széphalom* hasábjain (1931: 139) udvariasnak nem éppen nevezhető apodiktikus hangon feleljen arra a bírálatomra, amelyet olasz-magyar szótáráról a legtárgyilagosabb hangnemben írtam a *Corviná*-ban (XIX—XX: 246). Beismerem, ennek a bírálatomnak megvan az az egyetlen fogyatékossága, hogy a szerző személyére és társadalmi állására való tekintettel a jóakarat és a kímélet jegyében készült. Ingerültségének okát egyrészt a szótár hibáiból is megállapítható hézagos olasz nyelvismeretében látom, amelynek következtében a soraimban megnyilvánuló őszinte udvariasság helyett csak vállveregető fölényességet tudott azokban felfedezni, másrészt pedig abban a körülményben, hogy eddigi tudományos munkásságának méreteivel összhangban még nem sikerült leküzdénie az érzékenységnek azt a szélsőséges fokát, amelyet egyeseknél az első bírálatok szoktak kiváltani.

Indíttatva érzem magam, hogy a *Széphalom* hasábjain is röviden szóvá tegyem Kastner megjegyzéseit. Tömeges hibáinak részletesebb kimutatásával egy nemsokára, filológiai szakközlönyökben megjelenendő magyar és olasz nyelvű kritikában fogok foglalkozni. Bírálatomban, amelyet Kastner válaszának olvasói közül bizonyára igen kevesen ismernek, hat pontban összegeztem kifogásaimat: 1. a szerző az *s* és *z* zöngés és zöngétlen kiejtése közötti különbséget elhanyagolhatónak véli, 2. a nyílt és zárt *e, o*-t nem választja széjjel, 3. a szavakat téves szempontok szerint csoportosítja, úgyhogy a legváltozatosabb eredetű tövekből képezett szavak kerülnek egyazon címszó alá, 4. kritika nélkül közli a régies és ritkán előforduló szavakat, 5. számos közkeletű szót mellőz, 6. figyelmen kívül hagyja a legjobb olasz szótárakat s így ismétli Kőrösi és Rigutini-Bulle tévedéseit. Az első két pontról válaszában egyáltalában nem emlékszik meg, amit abban a reményben veszek tudomásul, hogy legalább ezekre nézve elismeri rendszerének pedagógiai fogyatékosságát. Ismeretes, hogy az olaszban a magánhangzók nyiltsági foka gyakran értelemmódosító szerepet játszik s így nem szabad egy idegenek számára készült szótárban olyan szavakat összezavarni, mint *pésca* „halászat" — *pèsca* „őszibarack", *vòlta* „fordulat" — *vólto* „arc" stb., ahogy ezt Kastner teszi (302, 421—422).

A harmadik pont illusztrálására bírálatomban említettem a *violenza* „erőszak, hevesség" és a *violentare* „kényszerít" (de inkább „erőszakot elkövetni") szavak esetét, amelyeket a *viola* „brácsa, ibolya" szóval hoz egy kalap alá, míg a tényleg együvé tartozó *violetta* „ibolya" és *violetto* „violaszín" külön bekezdést képeznek. K. védekezése túlságosan is régi keletű ahhoz, hogy hitelt érdemeljen... az olaszul nem értő magyar szedő volna a hibás (de hiszen két kefelenyomatot kellett a szerzőnek átjavítania!). Ez különben is csak akkor volna lehetséges, ha az idézett példa magában állana, de a szótár figyelmes olvasása közben legalább száz hasonló ferdeségre bukkantam, pl. a *burrato* „vajas" nem a *burro* „vaj", hanem a *burrasca* „vihar"-cikkbe került (82). Hasonló módon ösz-